

พฤติกรรมของผู้ฟังสถานีวิทยุเพื่อการศึกษา และชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Behavior of Audience of Broadcasting Radio for Education
and Community, Bangkokthonburi University

ดร. พนม วรรณศิริ*

บทคัดย่อ

สังคมยุคปัจจุบัน การสื่อสาร การสื่อสารมวลชนประเภทต่างๆ เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลกว้างขวางที่สุดในความสัมพันธ์ทางสังคมของมนุษย์ ในหลายส่วนของสังคมไทยยังมีปัญหาเกี่ยวกับการสื่อสาร การไหลเวียนของข่าวสารข้อมูล โดยเฉพาะอย่างยิ่งไหลเวียนของข่าวสารข้อมูลระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบท จากการศึกษาวิจัยพบว่า สภาพการไหลเวียนของข่าวสารในชุมชนเขตเมืองมักจะไม่ค่อยมีปัญหา ส่วนใหญ่ข่าวสารข้อมูลที่ล้นไหลออกไปสู่ชุมชนในชนบทนั้นส่วนใหญ่ล้นไหลจากเมืองหลวง เนื้อหาของข้อมูลข่าวสารก็จะเป็นเนื้อหาจากระดับชาติไปสู่ท้องถิ่น ซึ่งขณะนี้ก็เป็นปัญหาที่จะต้องยกระดับการสื่อสารระดับชาติไปสู่ระดับชุมชน วิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาและชุมชนมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรีเป็นตัวอย่างหนึ่งของสถานีวิทยุเพื่อชุมชน เพื่อมาปิดช่องว่างการสื่อสารมวลชนระดับชุมชนที่จะดำเนินการเพื่อวิถีชีวิตของชุมชน สำหรับสิ่งที่มีเนื้อหาเหมาะสมกับชุมชน และมีวิธีการจัดการโดยกลุ่มชุมชนนั้นๆ เอง

กระบวนการศึกษาพฤติกรรมของผู้ฟังสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชนมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรีนั้น เป็นการศึกษาลักษณะของพฤติกรรมของผู้ฟังที่มีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 ตัวอย่าง โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบสอบถามเพื่อสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า กลุ่มตัวอย่างนี้มีความสนใจในเรื่องของพฤติกรรมสื่อสารที่คิดว่ารายการวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชนเป็นรายการวิทยุที่ให้ประโยชน์ต่อการศึกษา มีประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน มีประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนในการประกอบอาชีพ มีประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมต่างๆ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความถี่ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และ คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี panom855@hotmail.com

สรุปแล้วรูปแบบของสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชนน่าจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ เพราะ

1. สถานีวิทยุชุมชนได้นำเอาเรื่องราวข่าวสารต่างๆของประชาชนมาเผยแพร่ออกอากาศ เป็นสิ่งที่ผู้ฟังในชุมชนให้ความสนใจ และเป็นสถานีวิทยุที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทำงาน
2. เรื่องราวหรือสิ่งที่นำมาออกอากาศเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว กลุ่มผู้ฟังในชุมชนได้รับฟังแล้วมีความพึงพอใจและนำไปใช้ประโยชน์ได้

คำสำคัญ: พฤติกรรมของผู้ฟัง สถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

Abstract

In current society, communication and mass communication in several types are one of factors having the largest influence in human society relations. In several parts of Thai society, there are problems on communication and, information flow; especially, information flow between urban society and rural society. From the study and research, it was found that information flow in urban community does not have problems. Most information flows to community in rural area; mostly flows from the capital. The content of information is the content from national level to local level; the problems are problems to upgrade national level information system to community level. Broadcasting radio for education and community, Bangkokthonburi University is a sample of radio station for community to close the gap of mass media in community level to do for community life for the things having suitable content for the community and there is management method by such community group.

The study processes about behavior of audience of Broadcasting Radio for Education and Community Bangkokthonburi University is the study about the behavior nature of audience having sample group of 200 samples by using questionnaires as tools to have an interview in face-to-face type. This sample group is interested in communication behavior, thinking that radio programs for education and community are the radio program giving benefit to education giving benefit to daily life, having benefit to development of community to do profession, having benefit to development of society and culture, bringing acquired information to analyze and search for frequency, percentage, mean and standard deviation.

In summary, the form of radio station for education and community should be beneficial to the community really, because:

1. Radio station broadcasts about information of people; the information is the matter that the audience in the community pays attention, and that the community participates in working.

2. The broadcast contents or matters are close to personal life of audience; after the audience in the community listens to the contents; they are satisfied and use the contents for their benefit.

Keywords: Behavior of Audience, Broadcasting for Education and Community Radio, Bangkokthonburi University

บทนำ

วิทยุกระจายเสียงชุมชน (Community Radio) เป็นการจัดดำเนินการและส่งกระจายเสียงของวิทยุท้องถิ่น (local station) รูปแบบหนึ่ง ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงชุมชน โดยมีลักษณะการดำเนินงานที่เป็นประชาธิปไตย และเป็นการสื่อสารสองทางกล่าวคือ มีหลักการเป็นของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเป็นสื่อที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนเป็นอย่างมาก ดังนั้นในบางท้องถิ่นวิทยุชุมชนเป็นที่นิยมมากกว่าวิทยุหลัก

ประกาศของคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 126 ตอนพิเศษ 104 ง ลงวันที่ 24 กรกฎาคม 2552 ได้ให้ความหมายของคำว่าชุมชน กลุ่มคน และวิทยุชุมชนไว้ดังนี้

“ชุมชน” หมายความว่า กลุ่มประชาชนที่มีพื้นที่อาศัยในแหล่งเดียวกัน ไม่ว่าจะในเมืองหรือในชุมชนชนบทและให้ความหมายรวมถึงกลุ่มประชาชนที่มีความสนใจร่วมกันและอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกันหรือสื่อสารถึงกันได้ โดยมีผลประโยชน์ด้านสังคมและวัฒนธรรมเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน ทำกิจกรรมอันชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรมร่วมกัน มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง มีการจัดการ การแสดงเจตนาแทนกลุ่มได้

“กลุ่มคน” หมายความว่า สมาชิกในท้องถิ่นที่ไม่เป็นนิติบุคคลซึ่งรวมตัวกันไม่น้อยกว่าห้าคน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน โดยมีการรวมตัวกันมาแล้วเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปีนับถึงวันที่ยื่นคำขออนุญาต

“วิทยุกระจายเสียงชุมชน” หมายความว่า กิจการกระจายเสียงเพื่อประโยชน์สาธารณะที่ไม่แสวงหารายได้จากการโฆษณา เป็นประโยชน์ตามความต้องการที่หลากหลายของชุมชนหรือท้องถิ่นที่รับบริการส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง โดยชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกันและดำเนินการโดยชุมชนเป็นอิสระ มีเสรีภาพในการเสนอข่าวและการแสดงความคิดเห็นที่ไม่ขัดต่อจรรยาบรรณและศีลธรรมอันดีของประชาชน ปราศจากการครอบงำและแทรกแซงจากกลุ่มผลประโยชน์โดยมิชอบ กลุ่มการเมือง พรรคการเมือง ทหารระดับหรือเอกชนที่มุ่งหากำไรในเชิงพาณิชย์

พาร์ทริดจ์ ไซมอนด์ (Partridge Simon)¹ ได้เขียนถึงการทดลองวิทยุกระจายเสียงชุมชน และหลักการของวิทยุกระจายเสียงชุมชนว่า

ได้มีการทดลองและดำเนินการจัดวิทยุกระจายเสียงชุมชน ทั้งในประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา สวีเดน ออสเตรเลีย แคนาดา อิตาลี เบลเยียม ฝรั่งเศส ไอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ เยอรมัน สเปนและประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ โดยได้รับความนิยจากผู้ฟังทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้ว และประเทศที่กำลังพัฒนา ทั้งนี้เนื่องจากเขตบริการของวิทยุกระจายเสียงชุมชนจะไม่กว้างขวางเหมือนกับวิทยุท้องถิ่นที่จัดกันอยู่ทั่วไป แต่จะมีเขตบริการเพื่อชุมชนใดชุมชนหนึ่ง หรือชุมชนในละแวกเดียวกันเป็นหลักเพราะใช้วิทยุกำลังส่งต่ำที่มีรัศมีการกระจายเสียงไม่กว้างไกลนัก ทำให้กลุ่มผู้ฟังเป้าหมายมีความคล้อยคลึงกันทางเศรษฐกิจสังคมและชนบทร่วมประเพณี ประกอบกับการเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ของการดำเนินการ จึงทำให้ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง

สำหรับประเทศไทยวิทยุกระจายเสียงชุมชน ซึ่งดำเนินการโดยสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ นับเป็นรูปแบบการจัดการกระจายเสียงที่ใกล้เคียงกับแนวความคิดของวิทยุชุมชนมากที่สุด กล่าวคือ เป็นสถานีวิทยุที่มีเป้าหมายการจัดการรายการเฉพาะกลุ่มชุมชนและใช้ผู้จัดรายการที่เป็นชาวเขาดำเนินการ ในการส่งกระจายเสียงมีเป้าหมายเพื่อการบริการชาวเขาเผ่าต่างๆ ที่อยู่บนภูเขาสูงของภาคเหนือของประเทศไทยซึ่งมีจำนวนกว่า 500,000 คน จุดมุ่งหมายของข่าวสารเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและสร้างสัมพันธ์อันดีของชนในชาติ การส่งออกอากาศใช้กระจายเสียงในระบบ เอเอ็ม ความถี่ 1476 กิโลเฮิร์ตซ์ กำลังส่ง 100 กิโลวัตต์ เริ่มทดลองส่งกระจายเสียงเมื่อวันที่ 1 กันยายน พุทธศักราช 2511 และยังคงดำเนินการส่งกระจายเสียงอยู่ในปัจจุบันนี้โดยกระจายเสียงภาคภาษาชาวเขา 6 เผ่า คือ ม้ง เย้า กระเหรี่ยง มูเซอ ลีซอ และอีก้อ การจัดวิทยุกระจายเสียงชุมชนบางครั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการปฏิบัติการ ทางจิตวิทยุและความมั่นคงเป็นหลัก ซึ่งมีใช้เป็นหลักการของวิทยุกระจายเสียงชุมชนโดยตรง มีการทำแฟงในรูปแบบต่างๆ หลายรูปแบบ²

ในปี พ.ศ.2538-2540 ได้มีนักวิชาการและนักพัฒนาและสื่อมวลชนเรียกร้องให้มีการปฏิรูปโครงสร้างสื่อกระจายเสียง ดังนั้น รัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 มาตรา 40 จึงได้กำหนดให้คลื่นความถี่ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยให้องค์กรของรัฐเป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับดูแลการประกอบกิจการ

ต่อมาในปี พ.ศ.2540-2543 ได้มีคณะทำงานติดตามมาตรา 40 ซึ่งภายหลังได้พัฒนาเป็นคณะกรรมการปฏิรูปสื่อ ผลักดันยกร่าง พ.ร.บ. องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2553 ทำให้เกิดสถานีวิทยุชุมชนดำเนินการโดย

¹ Partridge Simon, **NOT THE BBC/IBA : the case for community radio** London : Comedia Publishing Group, 1982 : หน้า 17-24

² สุรินทร์ แผลงประสพโชค. การทดลองจัดวิทยุกระจายเสียงชุมชน สำหรับชุมชนในชนบทในเขตขานเมืองจังหวัดจันทบุรี, วิทยานิพนธ์ มหามบัณฑิต คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2534

ประชาชนจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนนาร่องจังหวัดละ 2 แห่งในช่วงปี 2544-2545 ซึ่งทำให้กรมไปรษณีย์ โทรเลขและกรมประชาสัมพันธ์ทำการคัดค้านว่าเป็นการกระทำการผิดกฎหมาย ได้มีการตรวจค้นและ จับกุมผู้ดำเนินการสถานีวิทยุชุมชนหลายแห่ง เป็นผลให้ภาคประชาชนรวมตัวกันตั้งสหพันธ์วิทยุชุมชน แห่งชาติเมื่อปลายปี พ.ศ. 2545

พ.ศ.2550 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 และมีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551 ต่อมาอีก 2 ปีคือพ.ศ.2553 ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เป็น ผลทำให้เกิดสถานีวิทยุชุมชนขึ้นอย่างมากมาย เป็นการอนุญาตให้ประชาชนดำเนินการทดลองดำเนินการ ไปก่อน คาดว่าทางการจะออกใบอนุญาตให้กับบางรายที่เข้าเกณฑ์ของทางราชการในปี พ.ศ. 2555

วิทยุชุมชนจึงนับว่าเป็นเครื่องมือและสื่อกลางที่สำคัญของชุมชน เพื่อการส่งเสริมพื้นที่สาธารณะ ให้คนแต่ละชุมชนเป็นการก้าวออกมาร่วมวิถีชีวิตสาธารณะในฐานะเป็นพลเมืองและผู้บริหารที่มีคุณภาพ ภายใต้ข่าวสารข้อมูลที่ไหลเวียนผ่านสื่อกลางอย่างวิทยุชุมชน โดยชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ มากกว่าสื่อมวลชนโดยทั่วไป³

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมของผู้ฟังสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการ

1. เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมต่างๆ ในการรับฟังรายการวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชนในเขตบริการ ไม่เกินรัศมี 20 กิโลเมตร
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการใช้วิทยุกระจายเสียงชุมชนในลักษณะสื่อมวลชนประจำถิ่น (community) เพื่อพัฒนาทางการศึกษา การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และความเข้มแข็งของชุมชน
3. เพื่อจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ เช่น การฝึกฝน การหาประสบการณ์จริง ของนักศึกษา คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
4. เพื่อจะได้ร่วมมือกับเขตการปกครอง ประชาชนในชุมชน ให้เกิดการพัฒนาทางการศึกษา อาชีพคุณประโยชน์ของรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป

³ ข้อมูลจากบอร์ดนิทรรศการการประชุมเรื่อง วิทยุชุมชน จัดโดย กสทช ร่วมกับมหาวิทยาลัยรามคำแหง ณ โรงแรมรามการ์เด้น กรุงเทพมหานคร ต้นปี พ.ศ.2553

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) ซึ่งมีคำถามแบบปลายเปิด (open end) และคำถามแบบปลายปิด (close end) และใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า (face to face) และ depth interview รวมทั้งใช้วิธีสังเกตการจัดรายการเป็นส่วนประกอบในการวิจัย การสัมภาษณ์สดทางโทรศัพท์ ประชากรที่ใช้ศึกษาเป็นผู้ที่ฟังสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ซึ่งตั้งอยู่ที่สำนักงานอธิการบดี ถนนริมคลองทวีวัฒนา กระจายเสียงด้วยความถี่ 93.25 เมกะเฮิรตซ์ แบ่งเป็นสอบถามประชากรในเขตชุมชนทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ที่สามารถรับฟังคลื่นดังกล่าวได้ กลุ่มนักศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ทั้งสองกลุ่มมีอายุตั้งแต่ 15 ปี - 70 ปี ใช้ระยะเวลาศึกษาตั้งแต่เดือน พฤศจิกายน 2553 - กุมภาพันธ์ 2554 รวมเวลา 4 เดือน

แบบสอบถามนี้ได้มีการทดสอบ (Pre-test) ภาษาที่ใช้ โดยเฉพาะข้อความที่ใช้ในการวัด มีความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้ถูกสัมภาษณ์กับผู้สัมภาษณ์ ตามประเด็นและวัตถุประสงค์ของผู้ศึกษา ทั้งในด้านความถูกต้อง (validity) และความน่าเชื่อถือ (reliability) เพื่อผู้ศึกษาได้หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามนำมาแก้ไขก่อนเก็บข้อมูลในสนามจริง โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่นด้วยเทคนิควิเคราะห์ค่าความแปรปรวน (analysis of variance)

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ 6 ข้อ ดังนี้

1. เพศมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อจากวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาและชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
2. อายุมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อจากวิทยุกระจายเสียง
3. อาชีพ มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อจากวิทยุกระจายเสียง
4. การศึกษา ระดับการศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อวิทยุกระจายเสียง
5. พฤติกรรมของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการนำไปใช้พัฒนาการดำรงชีวิตประจำวัน การนำไปสนทนาคความพึงพอใจ การใช้ประโยชน์จากการเปิดรับฟัง การติดตามเรื่องราวมีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อทางวิทยุกระจายเสียง
6. ตัวแปรเกี่ยวกับแรงจูงใจใช้ประโยชน์จากวิทยุกระจายเสียง มีความสัมพันธ์กับการเปิดรับสื่อจากวิทยุกระจายเสียง

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย มีตัวแปรต้นหรือตัวแปรอิสระ (Independent variables) ตัวแปรอิสระที่ศึกษาแก่ ลักษณะทั่วไปของประชากรคือ รายได้ เพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา ตัวแปรตาม (dependent variable) ได้แก่ ระดับความถี่ในการเปิดรับฟังข่าวสาร ทศนคติที่มีต่อการนำไปใช้ระดับการนำไปปฏิบัติ และพฤติกรรมของผู้รับฟังวิทยุกระจายเสียง

ทดสอบสมมติฐานโดยการนำข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของประชากรกลุ่มตัวอย่างกับข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรมการรับฟังรายการประเภทต่างๆ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาและชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี หาความสัมพันธ์โดยใช้สถิติไค-สแควร์ (Chi-Square) เพื่อบอกว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันหรือไม่ ใช้สถิติถดถอย (Regression) เพื่อบอกว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ทั้งนี้เพื่อหาระดับความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การสุ่มตัวอย่างประชากร 200 คน พบว่า เป็นเพศหญิง 119 คน คิดเป็นอัตราร้อยละ 59.5 ประชากรที่เป็นเพศชายจำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 40.5 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมาเป็นกลุ่มตัวอย่างอายุ 10-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.5 อายุระหว่าง 31-40 ปี มีร้อยละ 6.5 อายุ 41-50 ปี มีร้อยละ 2.5 ช่วงอายุ 51-60 ปี มีร้อยละ 3 อายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปคิดเป็นร้อยละ 0.5

กลุ่มตัวอย่างฟังสถานีวิทยุทั่วไป (ระบบ FM.) คือ สถานีวิทยุ "93Cool FM." มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 23.5 กรัม รองลงมาก็คือ ฟังรายการต่างๆ จากสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรีร้อยละ 12.5 ฟังสถานีวิทยุ 92.5 Virgin Hits ร้อยละ 9 นอกนั้นรับฟังจากสถานีวิทยุต่างๆ ทั่วไป ในการฟังผู้ฟังร้อยละ 41.0 นิยมฟังรายการเพลงไทยสากล ซึ่งเป็นลักษณะพฤติกรรมปกติของการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงโดยทั่วไป ลำดับที่ 2 เป็นรายการข่าว ร้อยละ 18

เพศชายที่ชอบฟังรายการวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรีร้อยละ 67.9 ไม่ชอบฟังร้อยละ 32.1 เพศหญิงที่ชอบฟังรายการจากสถานีวิทยุชุมชนดังกล่าวคิดเป็นร้อยละ 73.1 ไม่ชอบฟังร้อยละ 26.9

สำหรับกลุ่มอายุ 21-30 ปี ชอบฟังรายการจากสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ร้อยละ 65.8 ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มอายุที่นิยมฟังสูงสุด ไม่ชอบฟังร้อยละ 34.2 จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า อายุไม่มีความสัมพันธ์กับความชอบฟังรายการวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี อาชีพไม่มีความสัมพันธ์กับความชอบและไม่ชอบฟังรายการของสถานีวิทยุดังกล่าว

ในด้านการนำไปใช้เพื่อประโยชน์ในการศึกษา พบว่า

การรับฟังรายการวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรีนั้น ผลปรากฏว่า เพศชายสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาได้มาก คิดเป็นร้อยละ 40.2 สำหรับเพศหญิงสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จำนวนร้อยละ 60.4

1. การรับฟังรายการวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชนเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาจำแนกตามช่วงอายุ ปรากฏว่า ผู้มีอายุช่วงระหว่าง 23-30 ปี ร้อยละ 61.5 สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้มาก

2. การรับฟังรายการวิทยุเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาจำแนกตามระดับการศึกษา

3. ผลปรากฏว่า ผู้ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ร้อยละ 73.2 นำไปใช้ประโยชน์ปานกลางได้ร้อยละ 79.2 ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีคิดว่าสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาได้ร้อยละ 12.4

4. การรับฟังรายการวิทยุเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาจำแนกตามอาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอาชีพนักเรียนนักศึกษา สามารถนำเอาเนื้อหาจากรายการวิทยุฯ นำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษได้ กล่าวคือ กลุ่มนักเรียนนักศึกษาคิดว่าสามารถนำเอาเรื่องราวเนื้อหาจากรายการวิทยุฯ นำไปใช้เป็นประโยชน์ได้มากถึงร้อยละ 72.9 กลุ่มพนักงานบริษัทเอกชนสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษาได้มากกว่าร้อยละ 14.6

ในด้านการนำเอารายการจากสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชนเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน พบว่า

การใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันนั้น เพศชายสามารถนำเอารายการวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชนนำไปใช้เป็นประโยชน์มากกว่าร้อยละ 4.7 นำไปใช้ปานกลางร้อยละ 36.1

เพศหญิงสามารถนำเอารายการวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชนไปใช้ในชีวิตประจำวันได้มาก ร้อยละ 58.3 นำไปใช้ประโยชน์ปานกลางได้ร้อยละ 63.9

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ยืนยันชัดเจนถึงความเป็นไปได้ในการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อชุมชนสำหรับชุมชนที่อยู่เขตทวีวัฒนา

1. ด้านนโยบายวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาและชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี มีความสอดคล้องกับนโยบายทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ในด้านการใช้สื่อมวลชน (mass media) เช่น สถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชนที่ประชาชนในชุมชนสามารถนำเอารายการวิทยุเพื่อนำไปใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

2. ด้านการบริหารรายการของสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี สามารถที่จะจัดผังรายการให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนได้อย่างสะดวก ทั้งนี้เพราะสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชนเป็นสถานีวิทยุที่ไม่มีการโฆษณาสินค้าหรือบริการใดๆ ซึ่งจะสามารถที่จะสอดแทรกรายการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังในชุมชนได้คล่องตัว

3. รูปแบบคณะกรรมการบริหารงานสถานีวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาและชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี มีรูปแบบเป็นคณะกรรมการ มีองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด เพื่อดำเนินการบริหารงานของสถานี มีรายชื่อแต่ต้องพิจารณาบุคคลที่ต้อง “อุทิศตน” ให้กับการบริหารงานมากขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากงานคณะกรรมการบริหารงานไม่มีค่าตอบแทนใดๆ

แนวทางการใช้รายการวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี เพื่อการพัฒนาในด้านต่างๆ

เนื่องจากสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชนนอกจากจะเน้นหลักการมีส่วนร่วมของผู้ฟังชุมชนแล้ว ยังมีจุดมุ่งหมายในการส่งกระจายเสียงในมิวงแคบลงแค่บริการในชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน จึงสามารถนำมาใช้เป็นสื่อเพื่อการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการสำรวจพบในการวิจัยครั้งนี้ ได้ยืนยันโดยมีความสอดคล้องกับหลักการเพื่อใช้รายการวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชน มีประโยชน์ในด้านต่างๆอย่างลึกซึ้งได้ โดยเฉพาะเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาชุมชนดังนี้

1. รูปแบบของวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาและชุมชนจากการศึกษาวิจัยในโครงการนี้ เป็นวิทยุเพื่อชุมชน (Community Radio) อย่างแท้จริง เพราะมีกลุ่มประชาชนในชุมชนให้ความร่วมมือ ซึ่งเป็นลักษณะที่เหมาะสมของการเป็นสื่อเพื่อการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

2. รายการวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ได้จัดรายการวิทยุที่เป็นประโยชน์และสะท้อนปัญหาของชุมชน สะท้อนความต้องการของชุมชน ที่มีประโยชน์ในด้านต่างๆของชุมชน

3. ประโยชน์ของเนื้อหารายการวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชนมีประโยชน์ในด้านการพัฒนา เช่น ด้านการศึกษา การใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการกับสภาพปัญหาในชุมชน และผู้ฟังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการใช้ในชีวิตประจำวันได้

รูปแบบของการจัดรายการวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรีนั้น พบว่า มีลักษณะดังนี้ คือ

ดำเนินการโดยคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาและชุมชน โดยมีหน่วยราชการ เช่น กรมการจากเขตทวีวัฒนา ผู้แทนจากวัดศาลาแดง ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และประชาชนในชุมชนที่อาสาสมัครเข้าร่วมทำงาน โดยมีคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี เป็นแกนกลางหลักเพื่อให้การบริหารจัดการ การจัดรายการ การบริหารงานสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชน สามารถดำเนินงานไปด้วยความราบรื่น

1. คณะกรรมการเป็นงานอาสาสมัคร ไม่มีรายได้หรือผลประโยชน์อื่นใด ยกเว้นอาจมีเบี้ยประชุมบ้างในบางโอกาส เช่น ประชุมประจำเดือน เป็นต้น

2. เป็นผู้ที่ให้ความสนใจในหลักการของสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชน มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี และมีความเสียสละบ้างในบางโอกาส

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัย

1. ข้อสรุปในเรื่องของเนื้อหาประเภทรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาและชุมชน

1.1 รูปแบบของเนื้อหาด้านข่าว เน้นข่าวในชุมชนเป็นหลัก ข่าวระดับชาติมาเป็นระดับรอง และเนื้อหาที่เป็นความรู้เอาเรื่องราวในชุมชนมาดัดแปลงประยุกต์ให้เหมาะสม เช่น ปัญหาในชุมชน ปัญหาอาชีพ เป็นต้น

1.2 รูปแบบของรายการวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชน ควรจะมีรูปแบบดังนี้

รูปแบบด้านสารคดี ก็ควรจะเน้นให้มีความหลากหลายในการดำเนินการจัดรายการ เช่น อาจจะมีเพลง (Music) ให้รายการที่หนัก เป็นรายการที่เบาๆ ง่ายต่อการรับฟัง ควรมีรูปแบบหลากหลาย เช่น อาจเป็นข่าว บทความ บทนำ เพลง การสัมภาษณ์ เป็นต้น

รูปแบบเป็นรายการพูด (Talk Programmed) เช่น การพูดคนเดียว การสัมภาษณ์ (Interview) การอภิปราย (Panel Discussion) การเล่นเกมส์ (Quick Quizz)

รูปแบบรายการบันเทิง (Entertainment) ที่มีประเภทของบันเทิงที่หลากหลาย เช่น เพลงไทยสากล เพลงพื้นบ้าน เพลงลูกทุ่ง รายการประเภทกีฬา ฯลฯ

รูปแบบประเภทนิตยสาร (Magazine) ที่เน้นความหลากหลายในด้านเนื้อหา ความคิด ตลอดจนความหลากหลายในด้านความบันเทิง

รูปแบบการโทรศัพท์ (Phone in) เข้ามา พูดคุยในรายการ การสัมภาษณ์ การทนายปัญหา เป็นต้น

รูปแบบที่เน้นการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ฟังเป้าหมาย (Participation of Target Audience)

เชิญคนในกลุ่มเป้าหมายมาร่วมทำรายการ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยต่อไป

1. ในระดับนโยบายรัฐควรส่งเสริมให้สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะในระดับอุดมศึกษาที่จะให้สถานีวิทยุเพื่อการศึกษาและชุมชน เป็นสถานที่ฝึกงานของนักศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ เพราะต้นทุนต่ำ ใช้ง่าย ประหยัดค่าใช้จ่ายและเป็น STUDIO สำหรับฝึกฝนทักษะของนักศึกษาได้อย่างเหมาะสม
2. ในระดับนโยบายรัฐควรมีนโยบายที่ชัดเจนในการใช้และพัฒนาสถานี วิทยุกระจายเสียง วิทยุชุมชนให้มีประสิทธิภาพและทำงานเพื่อชุมชนอย่างจริงจัง
3. รัฐควรจะทำให้วิทยุกระจายเสียงเพื่อชุมชนเป็นรูปแบบหนึ่งที่พัฒนาการประชาสัมพันธ์ของชุมชนเพื่อการศึกษาในระบบโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. ส่งเสริมให้มีการร่วมมือกันเป็นเครือข่าย ไปในการดำเนินกิจการส่งกระจายเสียงเพื่อชุมชนระหว่างสถานีวิทยุในชุมชนต่างๆ จนกลายเป็นระบบเครือข่าย (Network) เพื่อชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ควรจะต้องมีกฎระเบียบ การพัฒนาด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพโดยภาพรวม
6. ต้องคำนึงถึงความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นอย่างสูง มั่นคงที่จะทำหน้าที่สอดส่องดูแลเรื่องความมั่นคงในสังคม
7. ต้องคำนึงถึงความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นอย่างสูง มั่นคงที่จะทำหน้าที่สอดส่องดูแลเรื่องความมั่นคงในสังคม

บรรณานุกรม

- กรมประชาสัมพันธ์. **โครงการนำร่องระบบการประชาสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาแบบผสมผสาน.** (กรุงเทพมหานคร : กรมประชาสัมพันธ์, ไม่ระบุปีที่พิมพ์)
- คณะอนุกรรมการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2550). **เอกสารประกอบการประชุม.** กรุงเทพฯ.
- สากล ไพเราะ. (2553). **ความรู้เบื้องต้นทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์,** กรุงเทพฯ. คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี.
- อุษณีย์ ศิริสุนทรไพบลย์. (2552). **หลักการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นันทพร เตชะประเสริฐสกุล. (2550). **ก้าวต่อไปของวิทยุชุมชนบนทางที่ (ไม่) เลือกไม่ได้ ยุทธนา วรณปิติกุล และ โสภิต หวังวิวัฒนา (บก.), รายงานประจำปี 2550 สมาคมนักข่าววิทยุโทรทัศน์ ฉบับนักข่าวทีวีพันธุ์ใหม่.** กรุงเทพฯ : เอสพีเอ็นการพิมพ์.
- Berlo, David k. (1960). **The Process of Communication** (New York: Holt, Rinchart and Winstion.
- Mc Quail, Denis. (1993). **Mass Communication Theory**, Fifth Edition, and London: Gage Publications.
- Osgood, Charles E. (1979). **A Vocabulary for Talking about Communication.** Urbana, Ill: N.Y. Press.
- Simon, Patridge. (1982). **Not the BBC / IBA: The Case for Community Radio.** London: Comedia Publishing Group.
- Radio in **Encyclopedia Britannica.** (2008). [Online]. Available: <http://www.britannica.com/ebc/article-9376383>. [2008, April 18].